

УДК 330.101

ВИЩА ОСВІТА АВСТРІЇ: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ДОСЛІДЖЕНЬ

Холявко Н.І., Баранець А.А.

Чернігівський національний технологічний університет

У статті представлено результати економіко-статистичного аналізу розвитку системи вищої освіти Австрії. Авторами визначено ключові тенденції розвитку вищої освіти аналізованої країни. Окремий акцент зроблено на аналізі фінансових аспектів функціонування австрійської вищої освіти. Автори доходять висновку про доцільність диверсифікації джерел фінансування вищих навчальних закладів. Наголошено на пріоритетності активізації процесів комерціалізації результатів університетських наукових досліджень.

Ключові слова: система вищої освіти, вищий навчальний заклад, джерела фінансування, комерціалізація, наукові дослідження, інформаційна економіка.

Постановка проблеми. Вища освіта в сучасних умовах представляє собою важливу підсистему економіки, виступаючи важливим компонентом процесів виробництва, обміну, розподілу, споживання і відтворення. Специфічність даної підсистеми пояснюється продукуванням нею особливого товару – освітніх послуг. В умовах становлення інформаційної економіки знання, інформація, навички роботи з інформаційно-комунікаційними технологіями набувають виключного значення, прямо впливаючи на рівень конкурентоспроможності як окремого індивіда на ринку праці, так і підприємств – на відповідних ринках. Більше того, оперативність й інтенсивність генерації нових знань та освоєння інноваційних технологій основними суб'єктами національної економіки ви-

значають рівень її конкурентоспроможності на міжнародному рівні.

Тенденція до формування економіки інформаційного типу актуалізує питання динамічного розвитку й оперативної модернізації систем вищої освіти, суб'єкти якої – вищі навчальні заклади – консолідують потужний інтелектуальний потенціал країни. У досліджуваному контексті важливо відмітити, що університети мають трансформуватись – від виконання виключно освітніх і виховних (підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації кадрів) до акцентування на науково-дослідній, інноваційній і підприємницькій діяльності. На поточному етапі розвитку Україна не демонструє позицій інноваційного лідера, характеризується низькою гнучкістю і динамічністю системи вищої освіти, непристо-

сованістю більшості вищих навчальних закладів до сучасних мінливих запитів зовнішнього економічного середовища. З огляду на це, особливої актуальності набуває вивчення провідного світового досвіду з метою його подальшої імплементації у вітчизняну практику при обов'язковій адаптації до українських соціо-економічних, геополітичних реалій і менталітету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досвід Австрії, системі освіти якої властиві висока конкурентоспроможність, якість освітніх послуг, прогностичність досліджень і високий попит серед іноземних студентів, перебуває у фокусі уваги низки вчених: А. Бернхард, Т. Боднарчук, О. Денічев, О. Карпенко, М. Мішак, Й. Олькерс, Т. Сидорчук, К. Фабер, Л. Фаннінгер та ін. Проблема розвитку вищої освіти Австрії досліджується Г. Кліц, Л. Дзевицькою, М. Мясковським, О. Кучай, О. Павлішак та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на наявність наукових публікацій, присвячених вивченню австрійського досвіду розвитку освітньої сфери, економічні аспекти потребують поглибленого опрацювання.

Постановка завдання. Мета статті: визначити сучасні тенденції розвитку вищої освіти Австрії та ідентифікувати прикладні засади комерціалізації результатів університетських наукових досліджень.

Виклад основного матеріалу. Досвід економічно розвинених країн засвідчує, що чим вищий рівень освіченості населення, тим вищий рівень економічного розвитку. Саме тому провідні держави світу спрямовують значну частину фінансових ресурсів на підтримку та забезпечення розвитку вищої освіти. Державна підтримка вищої освіти в Австрії потребує реформування відповідно до ключових трендів розвитку глобального освітнього середовища та актуальних економічних викликів [1].

Австрійські вищі навчальні заклади мають достатньо високий рівень конкурентоспроможності на світовому та європейському ринках освітніх послуг, що підтверджується гідними рейтинговими позиціями у низці університетських рейтингів. Лідерськими є університети у Відні (найвищий попит на спеціальності економічного профілю), Зальцбурзі (юридичного профілю) та Граці (технічні науки). У цілому, у вищах Австрії навчається близько 210 тис. студентів, зокрема: 96 тис. ос. – у Віденському університеті; по 22 тис. ос. – у Віденському технологічному університеті та Університеті економіки; 32,5 тис. ос. – в Університеті ім. Карла-Франца в Граці; 14,6 тис. ос. – в Університеті Зальцбурга [2] та ін.

Усі університети в Австрії мають державну форму власності, перебувають у віданні Федерального міністерства науки та транспорту. Практично всі вищі навчальні заклади країни фінансуються з федерального бюджету (за винятком Університету в Кремсі, витрати якого фінансуються державою на частковій основі) [3; 8].

У ході дослідження було використано метод економіко-статистичного аналізу, що дозволило авторам виокремити ключові тенденції розвитку вищої освіти Австрії:

– забезпечення освітнього і науково-дослідного процесів сучасними інформаційно-комуніка-

ційними технологіями із організацією їх своєчасного оновлення;

– активне впровадження дистанційної форми навчання;

– розширення співробітництва університетів Австрії з вищими навчальними закладами інших країн, а також із суб'єктами реального сектору економіки;

– гармонізація чинного законодавства із загальноєвропейськими нормативами;

– упровадження принципів навчання протягом життя (lifelong learning) [4].

Важливим індикатором результативності вищої освіти є конкурентоспроможність випускників на ринку праці. Для Австрії властивим є достатньо високий показник рівня зайнятості випускників вищих навчальних закладів – рис. 1. Представлена на рисунку динаміка дає підстави говорити про наявність в країні в цілому позитивної динаміки до зростання зайнятості молоді починаючи з 2014 р. і про один із найнижчих у Європейському Союзі рівнів молодіжного безробіття.

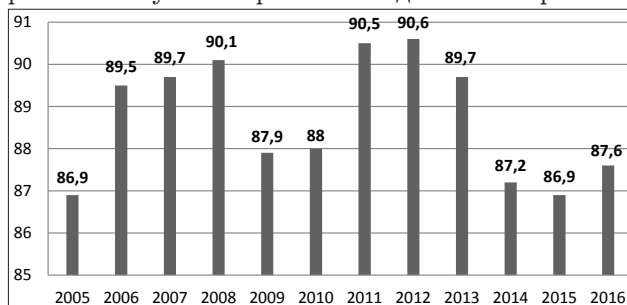

Рис. 1. Рівень зайнятості випускників вищих навчальних закладів Австрії (віком від 20 до 34 років), %

Джерело: побудовано авторами на основі [3]

Поряд із цим, перераховані тенденції можна розглядати також і як закономірний результат високої якості освітніх послуг Австрії. Варто зазначити, що в даній країні питанням забезпечення якості приділяється виключно важлива роль: розробка концепцій, конкретизація стратегічних та поточних цілей забезпечення якості освіти на національному та університетському рівнях; визначення дієвих інструментів підвищення якості освітніх послуг (компоненти: традиційні – результати дисертаційних досліджень; нетрадиційні – концепції управління якістю; непрямі – зміна специфічних умов; прямі – сертифікація; змістові – гендерна рівність; організаційно-культурні – відкриття центрів допомоги та консультацій) [5, с. 23]. Акцент робиться на осучасненні навчального процесу та імплементації сучасних методів аудиторної та позааудиторної роботи з молоддю різних спеціальностей (дослідні семінари, короткострокове навчання за кордоном, колоквиуми, дискусії тощо), орієнтованих на розвиток у студентів затребуваних на ринку праці навичок і професійних компетенцій (формулювання та презентація власного бачення і позиції, крос-культурні комунікації, критичне мислення, конструктивний аналіз, самостійність і відповідальність за прийняті рішення) [4].

Як уже зазначалось, освітні послуги вищих навчальних закладів Австрії користуються широким попитом та мають визнання як на націо-

нальному (рис. 2), так і на міжнародному рівні. Зазначене підтверджується численними рейтингами університетів та достатньо високим рівнем їх конкурентоспроможності на світовому ринку освітніх послуг. На доведення останнього на рис. 3 представлено динаміку чисельності іноземних студентів у країні.

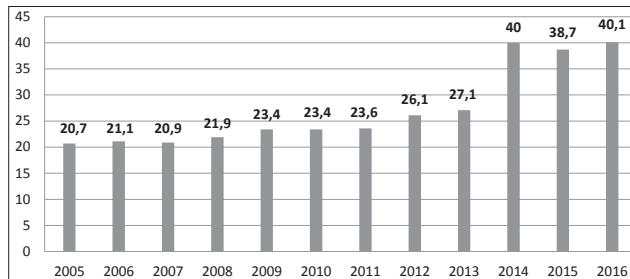

Рис. 2. Частка населення Австрії у віці від 30-34 років, які закінчили вищі навчальні заклади, %

Джерело: побудовано авторами на основі [3]

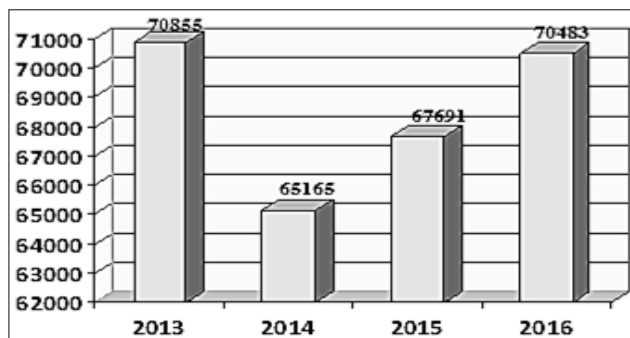

Рис. 3. Чисельність іноземних студентів в Австрії, осіб

Джерело: побудовано авторами на основі [3]

Іноземних студентів приваблює здобуття вищої освіти в університетах країни Європейського Союзу, що розширює можливості їх успішного працевлаштування, а також шанси на отримання грантової та стипендіальної підтримки з повним чи частковим покриттям витрат на навчання. У цілому, порівняно вигідні фінансові аспекти навчання в австрійських вишах є одним із факторів їх конкурентоспроможності на світовому ринку освітніх послуг, що особливо актуалізується в умовах загострення демографічних проблем в низці країн Європейського Союзу [7]. Більше того, студенти (у тому числі, деякі категорії іноземних студентів) мають реальну можливість безкоштовного навчання (щоправда, за виключенням студентського внеску до університету). Супутні витрати студентів Австрійської республіки є порівняно необтяжливими. Приклади деяких стипендіальних програм для студентів австрійських вишів у 2016-2017 навчальному році:

- Стипендії програми Erasmus+ – виділення коштів для завершення навчання, на наукові поїздки, обладнання;
- Стипендії для іноземних студентів приватного університету Webster Vienna – знижки на оплату навчання (10-50)%;
- Стипендія Фонду Австрії [6].

В досліджуваному контексті особливий науковий інтерес становлять питання фінансування за-

кладів вищої освіти країни. Головним джерелом фінансування вищої освіти Австрії є державний бюджет, а також плата іноземних студентів за навчання. У табл. 1 зведено офіційні дані Європейського відомства статистики щодо динаміки фінансування освіти в Австрії: державне фінансування у 2016 р. становило 18,090 млн. євро, фінансування з приватних джерел – 234,5 млн. євро. Для Австрії характерним є виділення значних коштів на утримання одного студента. Так, із розрахунку щорічних фінансів, що виділяються з федерального бюджету країни на одного студента, Австрія посідає четверте місце у світі.

Таблиця 1
Витрати на освіту в Австрії, 2012-2016 рр., млн. євро

	2012	2013	2014	2015	2016
Державні витрати на освіту	17 242,8	17 709,9	17 836,4	17 962,9	18 090,3
Приватні витрати на освіту	1818,0	1928,0	2183,0	2254,0	2345,0

Джерело: складено авторами на основі [3]

Протягом останніх років в Австрії актуалізуються питання комерціалізації результатів наукових досліджень вищих навчальних закладів. У першу чергу, увага звертається на підготовку належної нормативно-правової бази, націленої на стимулювання та мінімізацію бар'єрів при реалізації комерціалізаційних процесів. Особливу увагу необхідно зосереджувати на стимулюванні вищих навчальних закладів і на мотивації науковців зокрема. Австрія має достатньо високі показники результативності науково-дослідної діяльності в секторі вищої освіти, проте її фінансування здійснюється переважно за державний кошт при недостатньому залученні підприємницького сектору. Конкретизуючи, можемо відзначити, що фінансування наукових досліджень і розробок на загальнодержавному рівні здійснюють: Австрійський науковий фонд (фундаментальні дослідження), Австрійська агенція зі сприяння дослідженням (прикладні дослідження), Австрійській банк розвитку (технологічні розробки).

Показово, що важлива роль відводиться фундаментальним науковим дослідженням, які визначаються в якості основних драйверів розвитку національної економіки та посилення її позицій на міжнародній арені. Розробляються комплексні стратегічні заходи, спрямовані на підвищення якості наукових досліджень, ефективності їх фінансування з державних джерел, стимулювання приватного інвестування. Передбачається реалізація комплексу заходів з розширення співробітництва з іншими країнами Європейського Союзу та Сполучених Штатів Америки в науково-технічній сфері з метою перейняття їх успішного досвіду в трансфері та комерціалізації результатів досліджень.

Фінансування наукових досліджень в Австрії здійснюється на основі результатів конкурсного відбору проектів, що оцінюються зарубіжними

експертами. Слід відзначити, що в Україні підібний підхід тільки починає частково впроваджуватись. В Австрії близько 80% із загальної суми фінансування припадає на фонд оплати праці і лише незначна частка – на придбання необхідного обладнання й устаткування. Останнє і є по суті одним із головних «вузьких» місць в Україні – з огляду на застарілу матеріально-технічну базу переважної більшості дослідницьких установ і вищих навчальних закладів країни.

Висновки і пропозиції. Система вищої освіти Австрії характеризується наявністю низки позитивних рис як з точки зору результативності реалізації освітньої діяльності, так і з позицій ефективності наукових досліджень. Досягнення даної країни становлять собою інтерес для нашої держави і, зокрема, національної систе-

ми вищої освіти, зважаючи на задекларовані вектори пріоритетів до європейської інтеграції та активізації комерціалізаційних процесів у даному секторі.

Поряд із цим, проведене дослідження дозволяє дійти висновку, що в контексті високої динамічності освітнього середовища та світового ринку освітніх послуг для Австрії важливо активізувати роботу з підвищення ефективності фінансування системи вищої освіти, створення централізованих фондів і резервів для підтримки освітніх закладів, удосконалення науково-методичного та інформаційного забезпечення освітнього процесу. Диверсифікація джерел фінансування вищих навчальних закладів дозволить підвищити рівень їх стійкості та безпеки в умовах активних соціально-економічних трансформацій.

Список літератури:

1. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.classbase.com/Countries/Austria/Education-System>.
2. Електронний ресурс. Режим доступу: http://osvita.ua/abroad/higher_school/austria/6688/.
3. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat>.
4. Мартиненко С. Європейський простір вищої освіти: тенденції розвитку та пріоритети / С. Мартиненко // Освітологія. – 2013. – Вип. 2. – С.163-167. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/osvit_2013_2_22.
5. Шийка О. І. Система забезпечення якості університетської освіти в Австрії [Рукопис]: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01: захищена 06.12.16 / О. І. Шийка; наук. кер. Н. В. Муқан; М-во освіти і науки України, Дрогобицький держ. пед. ун-т ім. Івана Франка. – Дрогобич, 2016. – 4, 6, 23 с.
6. Стипендії та гранти в Австрії [Електронний ресурс]. – IMMIGRANT INVEST: Офіційний сайт. – 2017. – Режим доступу: <https://immigrant-austria.com/blog/scholarships-in-austria/>.
7. Андрущенко Н. В. Фінансові аспекти навчання студентів у ВНЗ Австрії / Андрущенко Н. В. // «Інноваційний розвиток інформаційного суспільства: економіко-управлінські, правові та соціокультурні аспекти»: збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих учених(м. Чернігів, 14 грудня 2017 р.) / Черніг. нац. технол. ун-т. – Чернігів: Черніг. нац. технол. ун-т, 2017. – С. 137-138.
8. Холявко Н. Тенденції розвитку вищої освіти Австрії / Холявко Н., Баранець А. // «Інноваційний розвиток інформаційного суспільства: економіко-управлінські, правові та соціокультурні аспекти»: збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих учених(м. Чернігів, 14 грудня 2017 р.) / Черніг. нац. технол. ун-т. – Чернігів: Черніг. нац. технол. ун-т, 2017. – С. 157-158.

Холявко Н.И., Баранець А.А.

Черниговский национальный технологический университет

ВЫСШЕЕ ОБРАЗОВАНИЕ АВСТРИИ: ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ И КОММЕРЦИАЛИЗАЦИИ ИССЛЕДОВАНИЙ

Аннотация

В статье представлены результаты экономико-статистического анализа развития системы высшего образования Австрии. Авторами определены ключевые тенденции развития высшего образования анализируемой страны. Отдельный акцент сделан на анализе финансовых аспектов функционирования австрийского высшего образования. Авторы приходят к выводу о целесообразности диверсификации источников финансирования высших учебных заведений. Отмечено приоритетность активизации процессов коммерциализации результатов университетских исследований.

Ключевые слова: система высшего образования, высшее учебное заведение, источники финансирования, коммерциализация, научные исследования, информационная экономика.

Kholiavko N.I., Baranets A.A.

Chernihiv National University of Technology

HIGHER EDUCATION OF AUSTRIA: DEVELOPMENT TRENDS AND COMMERCIALIZATION OF RESEARCH RESULTS

Summary

The article presents the results of the economic and statistical analysis of the Austrian higher education system development. The authors identify the key trends in the development of analyzed country higher education. A special emphasis is put on the analysis of the financial aspects of the Austrian higher education functioning. The authors come to the conclusion about necessity of higher education institutions' funding sources diversification. The priority is given to the intensification of commercialization of universities research results.

Keywords: higher education system; higher education institution; funding sources; commercialization; research; information economy.